

Platna bilanca pokazuje svu ranjivost i neodrživost postojećeg stanja u gospodarstvu koje je živjelo od turizma

Pišu: Guste **SANTINI**

Premijer Plenković pokrenuo je raspravu na temu novog suvereniteta. Namjera našeg premijera je objasniti suverenitima kako na početku XXI. stoljeća nije primjerno raspravljati o suverenitetu iz XIX. stoljeća. Određujući svoj suverenitet kao nov pristup suverenitetu, ne napuštajući pritom nacionalne interese, kako sam kaže, obrađuje zašto se zalaže i provodi politike kojima svjedočimo. Tako je rasprava o novom suverenitetu postala aktualna tema na desnoj strani političkog spektra. Pitanje suvereniteta važno je pitanje, posebice za mlade demokracije. Od uspostave nacionalne države ona se mijenjala sukladno Marxovu stavu kako „novo nastaje u krilu starog“. Od apsolutizma, preko prosvjetiteljstva do današnjih dana nacionalno pitanje od presudnog je značaja za svaku državu. Snažna poluga u postizanju suverenosti i blagostanja - jučer, danas i sutra - snažno je nacionalno gospodarstvo. Da bi se razvilo nacionalno gospodarstvo, nacionalna država poduzimala je sve raspoložive mjere. Dovoljno se prisjetiti imperijalističkih politika pojedinih zemalja kako bi povećale tržište, s jedne strane, i s druge strane, osigurale sirovine potrebne domaćem gospodarstvu. Razvijene zemlje istovremeno su zagovarale liberalizam (Britanci Adam Smith i David Ricardo), a manje razvijene zemlje protekcionizam (Amerikanac Alexander Hamilton i Nijemac Georg Friedrich List). U nekim zemljama protekcionizam je uspio, a u drugima nije. Američki i njemački uspjeh u provođenju protekcionizma zadivio je svijet u toj mjeri da je on i danas prisutan. Donekad smo ga nazivali intervencionizmom, a danas industrijskim politikama.

Transformiranje države

Svijet se oduvijek povezivao, a tako je i danas. Nije to postignuće našeg vremena. Veliki francuski ekonomski povjesničar Fernand Braudel povezuje kapitalizam s dalekom trgovinom. Nije naodmet reći kako se naš Dubrovnik razvio zahvaljujući trgovini. U XVII. stoljeću svaka je razvijena zemlja (mjereći tadašnjim standardima) imala svoju istočno-indijsku kompaniju i poslovnu banku, odnosno burzu. Najpoznatiji igrači tog vremena Nizozemskasu i Engleska. Međutim, danas globalizacija na temeljima neoliberalizma, koji neorganiziran kreira značajne gospodarske poremećaje, transformira nacionalnu u tržišnu državu. Rasprava koja slijedi za cilj ima pokazati kako je globalizacija objektivni proces koji mijenja „pravila igre“. Rasprava za cilj ima ukazati na pozitivne aspekte transformacije nacionalne u tržišnu državu, a normativne ostavljam čitatelju da ih odredi sam. Krize i depresije iznova otvaraju pitanja nacionalne države kako bi se zaštitilo

Da bismo mogli ocijeniti razinu hrvatskog suvereniteta, pogledajmo platnu bilancu koju je Hrvatska ostvarila u prošloj godini. Društveni proizvod u prošloj je godini iznosio 53.969 milijuna eura što po glavi stanovnika iznosi 13.270 eura. Iznos od 13.270 dohotka po glavi stanovnika svrstava Hrvatsku u red najsiromašnijih zemalja EU

ZNANOST I OBRAZOVANJE MORAJU BITI LOKOMOTIVA NASEG RAZVOJA

Na Radovanu Fuchsu je da pokrene nove i drugačije procese koji će biti katalizator uspostave nacionalnog suvereniteta

vlastito gospodarstvo i dostignuto blagostanje građana. Predsjednik SAD-a Donald Trump i Brexit najpoznatiji su, ali nikako usamljeni primjeri vraćanja u prošlost kad

gospodarstvu krene loše. Ti i takvi događaji i politike mogu usporiti proces globalizacije, ali ga ne mogu zaustaviti i vratiti kotač povijesti. Zašto je tome tako? Na-

cionalna država suverena je jer ima neovisnu izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast, te monetarni suverenitet. Zapravo monetarni suverenitet nalazimo u nacionalnim državama ukinućem zlatnog standarda. Granice su jasno određene i kontroliraju protok roba, usluga i ljudi. Jasno i precizno određena granica, često štićena vojskom, bila je jasno obilježje nacionalne granice. U nacionalnim granicama svi su morali poštivati nacionalna pravila igre. U slučaju nerazvijenih zemalja sve navedeno bila je forma bez

sadržaja. Cilj ekonomske politike u nacionalnoj državi može se odrediti četirima točkama: rast društvenog proizvoda, puna zaposlenost, niska stopa inflacije i pozitivni saldo na tekućem računu platne bilance. Nacionalne granice za cilj su imale zaštititi domaće gospodarstvo od stranih „uljeza“.

Sedam mršavih krava

Koristila su se sva raspoloživa dopuštena, a ponekad i nedopuštena sredstva. Učestale devalvacije, poznate kao politika osiroma-

šenja susjeda, dvadesetih godina prošlog stoljeća predstavljale su pravi ekonomski rat među državama, posebno u Europi. Velika ekonomska kriza '29. dodatno je ojačala nacionalne granice. „Nevidljiva ruka“ Adama Smitha nije mogla riješiti depresiju. Rješenje je ponudio John Maynard Keynes koji je pozvao državu da troši (uvijek su prava rješenja jednostavna – sic!) kada to u poželjnoj mjeri ne čine građani i gospodarstvo. Problem depresije je riješen. Nakon II. svjetskog rata nacionalne države u trci za

rastom nacionalnog gospodarstva i pune zaposlenosti koristile su Keynesovu terapiju u vrijeme sedam debelih krava, a ne samo u vrijeme sedam mršavih krava kako je to predlagao Keynes. S druge strane, profitna stopa (razlog zašto su poduzetnici i investitori uopće aktivni), zbog uspostave države blagostanja (što je bila cijena socijalnog mira jer je I. svjetski rat iznjedrilo komunistički SSSR), postala je dodatno nestabilna s tendencijom njezine smanjenja. U tržišnom modelu privredivanja to je presud-

ni problem. Smanjenje profitne stope smanjuje sklonost investiranju, što sa svoje strane usporava rast gospodarstva. To si nacionalna država nije mogla priuštiti. Pored fiskalne politike javnih rashoda pozvana je „u pomoć“ ekspanzivna monetarna politika koja je imala zadatak putem kredita pojačati potražnju za proizvedenim dobrima i uslugama. Pokrenuta je inflacija koja je rasla i rasla. Slikovito rečeno, u posudu možete uliti vode u zavisnosti od njezinog volumena. Iznad volumena voda se

Premijer Andrej Plenković pokrenuo je raspravu na temu novog suvereniteta

Pred novim ministrom znanosti i obrazovanja Radovanom Fuchsom veliki su zadaci

Učinkovite mjere u vrijeme depresije, kako je to predlagao Keynes, postale su štetne. Valja uočiti da je jedini cilj koji se nije promijenio saldo na tekućem računu platne bilance. To je silno važno uočiti, kako bi rekao premijer Plenković

prelijeva. Upravo se to dogodilo. Država blagostanja povećavala je poreznu presiju kako bi se podmirila rastuća potražnja za javnim dobrima, što je dodatno smanjilo profitnu stopu i očekivanja investitora, što se pak pokušalo amortizirati dodatnom ekspanzijom novca i kredita.

Nacionalno gospodarstvo bilo je visoku i rastuću stopu inflacije, a gospodarstvo je stagniralo što je rezultiralo novim stanjem koje nazivamo stagflacija. Keynesijanska ekonomska politika pala je na ispit.

Proces globalizacije

Kontrarevolucija na čelu s Miltonom Friedmanom stupila je na scenu. Pokrenut je proces globalizacije koji su započeli Margaret Thatcher i Ronald Reagan. Rođen je washingtonski konsenzus koji je za cilj imao povratak slobodnog tržišta kao jedinog pravog puta izlaska iz krize. Sve privatizirati. Sve podrediti „nevidljivoj ruci“. „Vidljiva ruka“ Johna Maynarda Keynesa je mrtva. To je bila priča za manje razvijene zemlje koju su tako uvjerljivo propovijedali Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka i Svjetska trgovačka organizacija. Kao što znamo, Kina je dramatič-

no primijenila gorku terapiju tržišnog načina privredivanja i od nerazvijene zemlje postala moćni globalni igrač. Ideja „čikaških dečki“ bila je omogućiti razvijenim zemljama, multinacionalnim korporacijama, slobodnu trgovinu kako bi se barem održala profitna stopa. Za razliku od nacionalne države s jasno određenim granicama, tržišna država ima propusne granice koje omogućuju slobodni protok roba, usluga, kapitala i rada.

To je promijenilo ciljeve ekonomske politike sukladno novim okolnostima: rast stope zaposlenosti, smanjivanje porezne presije izravnih poreza i pozitivni saldo na tekućem računu platne bilance. Propusnost granica smirila je cijene jer je svaka potražnja zadovoljena po konkurentnim cijenama koje su često bile niže od cijena koje je moglo ponuditi domaće tržište, kao što je to slučaj u Hrvatskoj. Ekspanzivna monetarna politika povećavala je deficit razmjene roba i usluga s inozemstvom. Rast porezne presije i povećanje poreza smanjivalo je konkurentnost domaćeg gospodarstva. Učinkovite mjere u vrijeme depresije, kako je to predlagao Keynes, postale su štetne.

Valja uočiti da je jedini cilj koji se nije promijenio saldo na tekućem računu platne bilance. To je silno važno uočiti, kako bi rekao premijer Plenković. Transformirana nacionalna u tržišnu državu (zemlje članice EU u tome prednjače) koristi iste instrumente ekonomske politike. Međutim, instrumenti su isti samo po nazivu, ali su njihovi učinci i dosezi bitno različiti, s jedne strane, i s druge strane, njih sada određuje izvanjsko. Tako je kamatna stopa određena izvanjskim jer se kapital slobodno kreće.

Domaće posebnosti, kao što su stanje u pravosuđu, transparentnosti i korupciji, također djeluju na visinu kamatnih stopa. Domaći rizici povećavaju kamatnu stopu za iznos procjene veličine domaćih rizika. Tečaj nacionalne valute fiksiran je gotovo kao u vrijeme zlatnog standarda. Ako je kamatna stopa određena izvanjskim čimbenicima i ako je fiksni tečaj nacionalne valute, nema monetarne politike. U javnosti se smatra kako u tržišnoj državi preostaje autonomija glede poreznog sustava i porezne politike.

MARKO LUKUNIĆ/PIXSELL

PATRIK MACEK/PIXSELL

Platna bilanca pokazuje svu ranjivost i neodrživost postojećeg stanja u gospodarstvu koje je živjelo od turizma

Međutim, to nije točno. Porezi su putem kamatne stope i tečaja određeni, i to sve više što je odnosna zemlja nerazvijenija. Da bi se povećala konkurentnost gospodarstva, potrebno je smanjiti poreze. Posebno one koji se izvoze.

Nacionalni suverenitet

Stoga se ciljevi ekonomske politike u tržišnoj državi ostvaruju kombinacijom izravnih i neizravnih poreza. Suficit na tekućem računu platne bilance potvrđuje konkurentnost domaćeg gospodarstva. Konkurentnost, prema tome, nije važna - konkurentnost je odlučujuća varijabla koja precizira novi nacionalni suverenitet. Konkurentne zemlje mogu izvoziti izravne poreze sukladno željenoj visini suficita tekućeg računa platne bilance. To radi Njemačka, kao i Japan. Tako izvozeći izravne poreze, putem izvoza roba i usluga, omogućuju svojim građanima dodatna javna dobra koja im ne bi mogla pružiti da nema suficita na tekućem računu platne bilance.

Na drugoj strani, manje razvijene zemlje temelje svoj porezni sustav na neizravnim porezima koji je, prema definiciji, regresivan. Regresivan znači asocijativan. Asocijativno znači „sirotinjo, i Bogu si teška“.

U malim, nerazvijenim i otvorenim zemljama nije moguće provoditi socijalnu politiku kao što je to bilo u vrijeme nacionalne države i kao što je to danas u konkurentnim i razvijenim zemljama. Fiskalni problemi u manje razvijenim zemljama jednaki su danas kao što su to bili i u vrijeme nacionalne države, i to samo zato jer nisu bile niti su danas suverene ma kojim standardom mjerili suverenitet. Svode se na tri temeljne odrednice: niski porezni prihodi mjereno dohotkom po glavi stanovnika, fiskalna politika često je prociklička, i porezni prihodi značajno fluktuiraju što povećava neizvjesnost cjelokupnog društvenog sustava.

Niski dohodak po glavi stanovnika rezultira većom poreznom presijom od poreznog kapaciteta poreznog obveznika što dodatno sputava i smanjuje akumulativnu i investicijsku sposobnost gospodarstva. Ponuda javnih dobara nedostatna je usprkos proračunskim deficitima u vrijeme sedam debelih krava.

Porezni prihodi u manje razvijenim zemljama izravno zavise o mogućnostima njihovog zaduživanja u inozemstvu kako bi pokrile deficit na tekućem računu platne bilance (u manje razvijenim zemljama potražnja za robama i uslugama uvijek je veća od ponude).

U dobra vremena to je lakše, u lošim vremenima to postaje teško ili čak nemoguće. To je razlog zašto je kreditni rejting presudno važan manje razvijenim zemljama.

Slijedi zaključak kako je teško govoriti o modernom suverenitetu u manje razvijenim zemljama. Suverenitet pretpostavlja konkurentnost, što je moguće ostvariti

Američki predsjednik Donald Trump i britanski premijer Johnson pokušali su kotać povijesti okrenuti unatrag

Ivan Supek jasno je precizirao znanost kao temeljnu polugu razvoja. Nije se samo on zalagao za drugi i drugačiji pristup. Katastrofičari su se također zalagali da putem znanosti i obrazovanja ostvarimo nacionalni suverenitet

milijardi eura. Prisutna kriza pokazuje kako nije bila dobra i prihvatljiva politika oslanjanja na samo turistički sektor. Monokultura uvijek i svuda kad-tad donosi samo probleme. To je ocjena sadašnjosti. Usput rečeno, od turističkog sektora Slovenija je uprihodila svega 2,8 milijarde eura. Budućnost nam donosi probleme, a to je vidljivo iz kretanja primarnog dohotka.

Manje-više sve su učinkovite tvrtke u stranom ili mješovitom vlasništvu što rezultira odjelom dividendi u inozemstvo. Hrvatska je zadužena zemlja jer joj je inozemni dug na kraju prošle godine iznosio gotovo 41 milijardu eura, što predstavlja 75,5% BDP-a. Prije samo nekoliko godina inozemni je dug iznosio više od 100% BDP-a. Dug se servisira plaćanjem kamata inozemnom vjerovniku.

Tako nam nerazumna prošlost određuje neizvjesnu budućnost. Račun primarnog dohotka očekivano ostvaruje deficit. On je u prošloj godini iznosio 838 milijuna eura (kretanje salda primarnog dohotka određeno je poslovnim ciklusom - je li vrijeme sedam debelih ili mršavih krava.) Prošlost, a iseljavanje pokazuje da bi mogla biti i budućnost, bila nam je određena izvozom radne snage kako bi priliv od doznaka „krpao“ budžet primatelja deviznih transfera iz inozemstva, s jedne strane, i, s druge strane, omogućio uvoz inozemne opreme.

Hrvatska je u prošloj godini na računu sekundarnog dohotka ostvarila suficit od dvije i pol milijarde eura, što je u konačnici iznjedrilo navedeni suficit tekućeg računa platne bilance. Platna bilanca pokazuje svu ranjivost i neodrživost postojećeg stanja u gospodarstvu (čitaj: društvu). Zabrinjavajuće je da izvoz roba stagnira što pokazuje kroničnu nekonkurentnost hrvatskog gospodarstva. To je stanje u dobroj godini, kako ju je ocijenio premijer Plenković. Štoviše prošla je godina ocijenjena kao postignuće. Kako ćemo ocijeniti potonuće gospodarstva u ovoj godini koja će biti među najvećima u

EU. Pri tome, ostajem pri objavljenoj procjeni dramatično većeg pada BDP-a u odnosu na procjenu hrvatske Vlade i EU. Turističkom sektoru trebat će više godina da se oporavi.

Gospodarska struktura niske dodane vrijednosti nije u stanju nositi se s prisutnom depresijom. Pomoć iz EU od presudnog je značaja. To je veliko postignuće premijera Plenkovića. Ako budemo pametni, što do sada nismo pokazali, mogli bismo iskoristiti poklonjena sredstva i jeftine kredite kako bismo dinamizirali gospodarski razvoj što je, ujedno, najbolja i najučinkovitija socijalna politika. U suprotnom, sredstva ćemo potrošiti, to dobro znamo, a buduće će generacije plaćati dugove. Ipak, ma koliko se otrijeznili, siromašni će biti siromašniji. I ne samo to.

Njihov će se broj povećati. Valja jasno reći kako će loše proći mali iznajmljivači u turističkom sektoru na jugu Dalmacije, što bi moglo imati nesagledive socijalne posljedice. Povećanje broja nezaposlenih povećat će pritisak na ionako nedovoljna javna sredstva. Kriza uvijek i svuda ima ulogu katalizatora koji ubrzava neželjene procese. U tom smislu valja pošteno spomenuti kako je našim premijeru teško. Zapravo

jako teško. Zato je potrebno izvršiti reforme ma kako one teške i bolne bile. Pomoć iz EU je spasonosna, ali nije dostatna da riješi godinama kumulirane probleme.

Propuštena prilika

Potrebna je kirurgija. Hrvatska raspolaže, za naše prilike, brojnim resursima. Njih je moguće iskoristiti kako bi se dinamizirao rast i razvoj gospodarstva. U kojoj ćemo mjeri u tom uspjeti, zavisi od odlučnosti Vlade premijera Plenkovića. Odugovlačenje s promjenama povećava cijenu izlaska iz ovog nezavidnog stanja.

Da bismo krenuli u pravcu modernog suvereniteta, potrebno je osnažiti gospodarstvo kako bi se nacionalne kulturne vrijednosti sačuvala i učinile dostupnim drugim kulturama. Za to nam je potrebno daleko više rada na identifikaciji i očuvanju kulturne baštine. Bez obzira na to radi li se o razvoju demokracije, razvoju gospodarstva ili nacionalnog subjektiviteta, potreban nam je moderni i učinkoviti sustav obrazovanja kao pretpostavka vlastite znanosti, nedjeljivog djela ukupne znanosti, koja će, sa svoje strane, ostvariti nacionalne ciljeve. Ministri znanosti i obrazovanja uglavnom su se borili da povećaju iznos potrebnih sredstava.

Gospoda Blaženka Divjak propustila je što se moglo propustiti. Mala i siromašna zemlja kakva je Lijepa naša nije izdvajala dovoljno za istraživanje i razvoj. Na žalost, zaostajemo i tako gubimo potrebno vrijeme kako bismo putem znanosti i obrazovanja smanjili zaostajanje za drugim srednje europskim zemljama. Procesi se ubrzavaju pa je sve teže i teže dostići zemlje koje su učinkovite od nas.

Uvijek sam se zalagao za razvoj znanosti i obrazovanja. Nisam prihvaćao niti prihvaćam znanost i obrazovanje kao ukras. Znanost i obrazovanje moraju biti lokomotiva našeg ukupnog razvoja. Ivan Supek jasno je precizirao znanost kao temeljnu polugu razvoja. Nije se samo on zalagao za drugi i drugačiji pristup. Katastrofičari su se također zalagali da putem znanosti i obrazovanja ostvarimo nacionalni suverenitet. Na našem novom ministru znanosti i obrazovanja gospodinu Radovanu Fuchsu je da pokrene nove i drugačije procese koji će biti katalizator uspostave nacionalnog suvereniteta. Bilo bi krasi kada bi premijer Plenković najveću moguću pažnju posvetio novom i drugačijem pristupu znanosti i obrazovanju. Tako bismo konačno mogli postati suverena zemlja. ■

Bivši američki predsjednik Ronald Reagan i britanska premijerka Margaret Thatcher pokrenuli su proces globalizacije

rastom i razvojem domaćeg gospodarstva. U globaliziranom svijetu to je naporan posao s neizvjesnim ishodom. Ostalo je priča.

Da bi mogli ocijeniti razinu hr-

vatškog suvereniteta, pogledajmo platnu bilancu koju je Hrvatska ostvarila u prošloj godini.

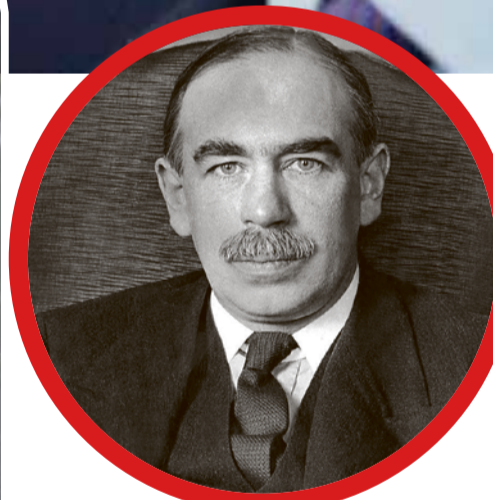
Proračunski deficit

Društveni proizvod u prošloj je godini iznosio 53.969 milijuna eura što po glavi stanovnika iznosi 13.270 eura. Iznos od 13.270 do-

hotka po glavi stanovnika svrstava Hrvatsku u EU u red najsiromašnijih zemalja.

Za Sloveniju podaci respektivno iznose 48.007 milijuna eura i 22.905 eura. Hrvatska je ostvarila suficit tekućeg računa u iznosu od 1.571 milijun eura ili 2,9 BDP-a a Slovenija 3.151 milijun eura ili 6,6% BDP-a.

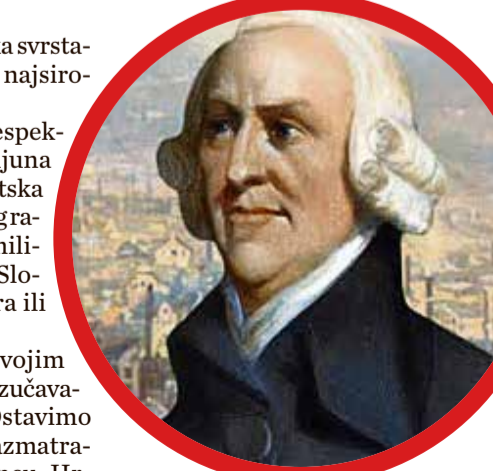
To je razlog zašto u svojim raspravama predlažem izučavanje slovenske prakse. Ostavimo Sloveniju i nastavimo razmatrati hrvatsku platnu bilancu. Hrvatska ostvaruje tragičan i kroničan deficit robne razmjene s inozemstvom. U prošloj godi-

Britanski ekonomist John Maynard Keynes tvorac je makroekonomije

Prvi američki ministar financija Alexander Hamilton projektirao je protekcionizam

Ekonomsku teoriju Adama Smitha nadživjelo je vrijeme

ISPRAVAK

ISPRIKA ČITATELJIMA I OBITELJIMA MASLAČ I PLENKOVIĆ

Prava zaboravljena kuća obitelji Plenković

Kuća u mjestu Makoše čija je suvlasnica Ana Maslač Plenković

U prošlom broju tjednika 7dnevno, (broj 348, od 31. srpnja 2020.) na stranicama 1 i 8 u tekstu pod naslovom „Premijerova nova imovinska kartica“ tehničkom i nenamjernom pogreškom fotografa snimljene su i objavljene fotografije pogrešne kuće koju je kao suvlasnica naslijedila Ana Maslač Plenković u mjestu Makoše kod Dubrovnika. Naime, fotograf je sni-

mio, a mi smo objavili fotografije kuće gospođe Ane Maslač (87) u mjestu Baletići, koja se nalazi cca. 120 metara od kuće u mjestu Makoše čija je suvlasnica nasljedstvom postala gospođa Ana Maslač Plenković.

Zbog nenamjerne pogreške ispričavamo se vojsci naših vjernih čitatelja, te obiteljima Maslač i Plenković.

Uredništvo